

ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ НА МІСЦІ ЗЛОЧИНУ: ЯКІ СПРИЯЮТЬ ЕФЕКТИВНОМУ РОЗКРИТТЮ І ПОПЕРЕДЖЕННЮ ЗЛОЧИНІВ

Копча В. В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID :0000-0001-9888-1464*

Фрідманський Р. М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0003-4213-8449*

Копча Н. В.,

*юрист
ORCID: 0000-0002-8408-2634*

Копча В. В., Фрідманський Р. М., Копча Н. В. Правове дослідження слідів на місці злочину: які сприяють ефективному розкриттю і попередженню злочинів.

Дана стаття присвячена висвітленню правовому дослідженню слідів на місці злочину, які сприяють ефективному розкриттю і попередженню злочинів, та обумовлюють розвиток і функціонування трасології.

Автори вказують на дослідження і організацію обсягу їх основні функції, що виявляються в акумулюванні досягнень трасологічних досліджень у теорії і практиці, оптимальній розробці трасології та дактилоскопії, які сприяють ефективному розкриттю і попередженню злочинів. Це найважливіші вихідні положення, які лежать в основі її побудови та розвитку.

Вчинення багатьох злочинів супроводжується певними змінами у навколишньому оточенні. Такі зміни прийнято називати слідами злочину. Слід являє собою відображення злочинних дій, окремих елементів злочинного акту. У криміналістичному розумінні цінність слідів обумовлена існуючою залежністю між злочином та його відбиттям (слідами).

У сучасній криміналістиці поняття сліду розглядається за кількома аспектами. У широкому розумінні, слід – це результат будь-якої матеріальної зміни первинної обстановки внаслідок вчинення злочину: поява чи зникнення тих чи інших предметів, порушення первинного положення, місцезнаходження, стану різних об'єктів (наприклад, загублені злочинцем на місці події власні речі, уламки розбитого віконного скла). На сучасному етапі розвитку криміналістики як сліди розглядаються: звукові сліди, запахові сліди, сліди-мікрочастки, сліди-речовини, сліди генетичного коду людини.

Традиційно трасологія вивчає сліди тільки у вузькому розумінні, а саме матеріально-фіксовані відображення зовнішньої будови одного об'єкта на іншому (сліди-відображення). Сліди-відображення виникають внаслідок взаємодії двох об'єктів і мають достатньо широке розповсюдження: це сліди рук людини, ніг, взуття, зубів, транспортних засобів, знарядь та інструментів тощо. Сліди-відображення є головним предметом вивчення у трасології.

Ключові слова: криміналістична трасологія та дактилоскопія як початкові положення, які обумовлюють розвиток і функціонування трасології.

Kopcha V. V., Fridmanskyi R. M., Kopcha N. V. Legal investigation of crime trace tracks: facilitating effective detection and prevention of crimes.

This article is devoted to the coverage of legal research of traces at the crime scene, which contribute to the effective detection and prevention of crimes, and determine the development and functioning of trasology.

The authors point to the research and organization of the volume. Their main functions are manifested in the accumulation of achievements of trasological research in theory and practice, the optimal development of trasology and dactyloscopy, which contribute to the effective detection and prevention of crimes. These are the most important starting points that underlie its construction and development.

The commission of many crimes is accompanied by certain changes in the environment. Such changes are called traces of a crime. The trace is a reflection of criminal acts, individual elements of a criminal act. In the forensic sense, the value of traces is due to the existing relationship between the crime and its reflection (traces).

In modern criminology, the concept of trace should be considered in several aspects. In a broad sense, it should be the result of any material change in the primary situation as a result of the crime: the appearance or disappearance of certain objects, violation of the original position, location, condition of various objects (eg, lost property at the scene, fragments broken window glass). At the present stage of development of criminology as traces are considered: sound traces, odor traces, traces-microparticles, traces-substances, traces of the genetic code of man.

Traditionally, trasology studies traces only in a narrow sense, namely, materially fixed reflections of the external structure of one object on another (traces-reflections). Traces-reflections arise as a result of interaction of two objects and have rather wide distribution: these are traces of human hands, feet, footwear, teeth, vehicles, tools and tools, etc. Traces-reflection is the main subject of study in trasology.

Key words: forensic trasology and dactyloscopy as initial provisions that determine the development and functioning of trasology.

Постановка проблеми. Швидке та якісне розслідування кримінальних правопорушень, виявлення осіб, які його вчинили та встановлення істини у провадженні залежить від вивчення слідів, що залишаються на місці вчинення кримінального правопорушення. Досліджуючи виявлені та вилучені сліди можна встановити низку факторів, які мають важливе криміналістичне значення, наприклад, встановити знаряддя кримінального правопорушення, отримати відомості про злочинця, визначити механізм злочинної події. Тому у криміналістиці досить значна увага приділяється вивченню слідів слідознавству. Криміналістичне вчення про сліди – трасологія, яка вивчає матеріально-фіксовані сліди, закономірності їх утворення і розробляє прийоми, методи та науково-технічні засоби їх виявлення, фіксації, вилучення і дослідження. « [1, с. 1-2].

Як правило сліди, що залишаються після вчинення злочину, вивчаються з метою швидшого його розкриття, виявлення злочинців, встановлення істини по справі. Дослідження слідів має також важливе криміналістичне значення, оскільки допомагає встановити знаряддя злочину, отримати відомості про злочинця, визначити механізм злочинної події. Особливе значення слідів визначається існуванням причинного зв'язку з подією злочину. Вивчення матеріально-фіксованих слідів (слідів-відображень) здійснює трасологія – криміналістичне вчення про сліди.

Стан опрацювання. Трасологія вивчає галузь криміналістичної техніки, яка фіксує сліди, закономірності їх утворення і розробляє прийоми, методи та науково-технічні засоби їх виявлення, фіксації, вилучення і дослідження. Систему трасології складають: вчення про сліди та механізм слідоутворення, прийоми і методи виявлення, фіксації та вилучення слідів.

Метою статті є правове дослідження слідів відображень (рук, ніг, зубів, ділянок шкіри голови, одягу, знарядь злочину та інструментів, холодної зброї, транспортних засобів, тварин, слідів крові за їх формою). Дослідження речовин як слідів злочину. Дослідження предметів як слідів злочину (визначення стану окремих предметів; встановлення належності частин єдиному цілому; встановлення джерела походження (партії, групи) за слідами виробничих механізмів). Трасологічні дослідження дозволяють вирішувати ідентифікаційні та діагностичні завдання. [2, с. 90-110].

Виклад основного матеріалу. У дослідженні з напрямку трасології за слідами можна встановити: індивідуальну тотожність об'єкта, яким утворений слід (ідентифікувати об'єкт); групову належність об'єктів (тип, клас, рід, вид, різновид); механізм і умови виникнення слідів, слідоутворення (вид сліду, напрямок і кут взаємодії об'єктів тощо); окремі обставини злочинної події (спосіб проникнення у

житло, кількість учасників події, їх анатомо-фізіологічні особливості, напрямок пересування злочинців, використання транспортних засобів, орієнтовно час вчинення злочину та ін.). Трасологія базується на таких наукових положеннях, як об'єктах матеріального світу індивідуальні. Кожний об'єкт індивідуальний і тотожний тільки самому собі. За певних умов зовнішня будова одного об'єкта може відбитися на іншому.

Основне на місці злочину це точність відображення залежить від фізичних властивостей слідоутворюючого і слідосприймаючого об'єктів, механізму слідоутворення. За матеріально-фіксованими слідами можлива ідентифікація об'єкта, який їх залишив. Відносна стійкість об'єктів, об'єктами механічної контактної взаємодії можуть бути тільки тверді тіла, які мають достатньо стійкі зовнішні ознаки. Відбиття у сліді зовнішньої будови предмета, є перетвореним (має вид негативу). У сліді ознаки зовнішньої будови предмета переважно мають дзеркальне відображення. Поняття сліду в трасології та механізму слідоутворення вчинення багатьох злочинів супроводжується певними змінами у навколишньому оточенні. Такі зміни прийнято називати слідами злочину. Слід являє собою відображення злочинних дій, окремих елементів злочинного акту. У криміналістичному розумінні цінність слідів обумовлена існуючою залежністю між злочином та його відбиттям (слідами).

Трасологія на сьогодні займає важливе місце, щодо сліду де розглядаються за кількома аспектами. У широкому розумінні, слід – це результат будь-якої матеріальної зміни первинної обстановки внаслідок вчинення злочину: поява чи зникнення тих чи інших предметів, порушення первинного положення, місцезнаходження, стану різних об'єктів (наприклад, загублені злочинцем на місці події власні речі, уламки розбитого віконного скла). На сучасному етапі розвитку криміналістики як сліди розглядаються: звукові сліди, запахові сліди, сліди-мікрочастки, сліди-речовини, сліди генетичного коду людини. Традиційно трасологія вивчає сліди тільки у вузькому розумінні, а саме матеріально-фіксовані відображення зовнішньої будови одного об'єкта на іншому (сліди-відображення).

Сліди-відображення виникають внаслідок взаємодії двох об'єктів і мають достатньо широке розповсюдження: це сліди рук людини, ніг, взуття, зубів, транспортних засобів, знарядь та інструментів тощо. Сліди-відображення є головним предметом вивчення у трасології. Механізм слідоутворення це система компонентів процесу утворення слідів-відображень. Такий механізм може бути різним: слідоутворення може здійснюватися в результаті фізичних, хімічних, біологічних та інших процесів. Матеріально-фіксовані сліди виникають у результаті механічної контактної взаємодії двох об'єктів: один об'єкт утворює слід – слідоутворюючий об'єкт, інший – сприймає слід – слідосприймаючий. Ділянки поверхні об'єктів, якими вони стикаються під час утворення сліду, називаються *контактними поверхнями*, а факт взаємодії – слідовим контактом. Сліди завжди залишаються на слідосприймаючих об'єктах.

Слід виникає за умови, що слідоутворюючий об'єкт є твердішим, ніж слідосприймаючий і діє з такою силою, яка зможе викликати його відбиття. Утворення слідів при взаємодії слідоутворюючого і слідосприймаючого об'єктів залежить від низки чинників: твердості об'єктів, напрямку взаємодії, розташування об'єктів, сили і характеру взаємодії. У трасології сліди класифікуються за різними підставами. «

Окрім цього залежно від виду слідоутворюючих об'єктів виділяють: сліди людини, сліди тварин, сліди предметів. Стосовно конкретних слідоутворюючих об'єктів, то найчастіше зустрічаються сліди рук, ніг, зубів, транспортних засобів, знарядь злому та інструментів. Залежно від механізму утворення слідів розрізняють: сліди об'ємні та поверхневі; статичні й динамічні; локальні та периферичні. Об'ємні (вдавнені) сліди відображають зовнішню будову слідоутворюючого об'єкта в об'ємі, тобто у всіх трьох його вимірах: за довжиною, шириною і глибиною. Вони виникають від вдавнення слідоутворюючого об'єкта у податливу слідосприймаючу поверхню, яка при цьому деформується. Достатньо часто об'ємні сліди утворюються на слідосприймаючій поверхні (наприклад, ґрунті, деревині, пластиліні, замазці) в результаті натискання або удару (сліди взуття на снігу, сліди пальців рук на пластиліні та ін.). Об'ємний слід дає змогу уявити зовнішню будову та окремі елементи слідоутворюючого об'єкта.

Поверхневі (площинні) сліди утворюються без статичної деформації слідосприймаючої поверхні і мають двовимірні параметри: довжину і ширину. Обидва об'єкти, що беруть участь у слідоутворенні, за твердістю приблизно однакові. До поверхневих слідів можуть бути віднесені, наприклад, сліди пальців рук на поверхні меблів, сліди босих ніг на паркетній підлозі, сліди протектора транспортного засобу на асфальті. Поверхневі сліди звичайно поділяють на два види: сліди нашарування і сліди

відшарування. Сліди нашарування формуються внаслідок накладення на слідосприймаючий об'єкт речовини, яку має на собі слідоутворюючий об'єкт (потожирові сліди пальців рук, сліди, залишені забрудненою підошвою взуття, та ін.). Сліди відшарування формуються з речовини, частки якої відокремлюються від слідосприймаючого об'єкта і залишаються на слідоутворюючому об'єкті (наприклад, сліди пальців рук, утворені на свіжопофарбованій поверхні). Поверхневі сліди також можуть бути видимими і невидимими. Видимі сліди це такі, які можна виявити шляхом безпосереднього зорового сприйняття, а невидимі відшукання і сприйняття яких передбачає застосування спеціальних засобів або пристосувань.

Статичні сліди виникають в момент спокою (статики), який настає під час механічної взаємодії слідоутворюючого і слідосприймаючого об'єктів, які контактують у перпендикулярному напрямку. У більшості випадків такі сліди зберігають зовнішні ознаки слідоутворюючого об'єкта, відображають його без істотних перекручувань, тому їх називають також відтисками (наприклад, відбиток пальця руки з відображенням папілярного візерунка, відбиток підошви взуття на ґрунті). Динамічні сліди виникають в результаті руху одного або обох об'єктів слідоутворення. Кожна точка слідоутворюючої поверхні залишає слід у вигляді лінії (траси). До динамічних можуть бути віднесені сліди розрубу, розпилу, ковзання, свердління, різання, тертя тощо. Локальні сліди виникають у межах контакту взаємодіючих об'єктів (наприклад, слід босої ноги в межах контакту з поверхнею дерев'яної підлоги). Навколо локального сліду поверхня слідосприймаючого об'єкта залишається незмінною. Периферичні сліди виникають за межами контактної взаємодії слідоутворюючого і слідосприймаючого об'єктів наприклад, слід від забрудненого борошном (цементом, пилюкою) верху взуття, утворений на „периферії”, навколо взуття, за межами підошви.

Згідно даних сліди бувають механічного, хімічного, біологічного, термічного походження. У криміналістиці переважно вивчаються сліди механічної дії, як найбільш поширені об'єкти трасологічного дослідження. Види та характеристика слідів: людини (рук, ніг), транспортних засобів, знаряд злочину і інструментів. Як правило сліди рук людини. Шкіра на долонній поверхні рук людини складається з двох основних шарів: верхнього шару епідермісу та нижнього дерми. Дерма має будову у вигляді сосочків, розміщених рядами, кожен з яких займає певне місце протягом усього життя людини. Епідерміс копіює рельєф сосочків і утворює папілярні лінії лінійні пагорби, розділені борозенками. Папілярні лінії становлять основу рельєфу шкіри долонної поверхні руки і підошви стопи. У дорослої людини ширина папілярної лінії сягає 0,4-0,6 мм, а висота – 0,1-0,4 мм. Цікавий (і поки ще єдиний) випадок зафіксовано у мешканців Швеції Андреаса Даніельсона та його доньки Марі, у яких зовсім відсутні папілярні лінії на пальцях рук.

Однак основними властивостями папілярних ліній є їх індивідуальність, стійкість та відновлюваність. Індивідуальність папілярних візерунків полягає в тому, що у кожної людини свої малюнки папілярних ліній, а будова їх ліній має таку сукупність ознак, яка дозволяє відрізнити один візерунок від іншого.

Важливу роль відіграють стійкість папілярних візерунків виявляється в тому, що протягом усього життя людини їх будова не змінюється. На нігтьових фалангах вони виникають на 3-4-му місяці розвитку плоду людини. Розвиток організму людини пов'язаний зі збільшенням ширини, висоти та довжини папілярних ліній, але малюнок, його окремі деталі, кількість папілярних ліній залишаються незмінними. Про відновлюваність папілярних ліній свідчать такі дані. Пошкоджений епідерміс через певний час відновлюється у початковому вигляді, а пошкодження дерми призводить до порушення папілярних ліній та утворення шрамів або рубців. Папілярний візерунок – узор на нігтьових фалангах пальців рук, утворений папілярними лініями. Папілярні візерунки поділяються на три основних типи: дугові (без дельтові), петльові (одно дельтові) та завиткові (дводельтові). Якщо візерунки за своєю будовою не можуть бути віднесені ні до одного з основних типів, то це атипові (аномальні) візерунки. [3, с.130 -141].

А також дугові папілярні візерунки є найпростішими за своєю будовою і складаються з одного-двох потоків папілярних ліній, які беруть початок біля одного бічного краю пальця та продовжуються до другого, утворюючи в середній частині візерунка дугоподібні фігури. Дугові візерунки становлять близько 5 % загальної кількості папілярних візерунків. Петльові папілярні візерунки складаються не менше ніж із трьох потоків ліній, мають одну дельту, а в їхньому внутрішньому малюночці є хоча б одна папілярна лінія, що утворює вільну петлю. Петльові візерунки становлять близько 65 % загальної кількості папілярних візерунків. Завиткові папілярні візерунки найскладніші за будовою, їх вну-

трішній малюнок має хоча б одне коло, повний оберток спіралі або дві-три системи петель, голівки яких огинають одна одну, або хоча б одне півколо, опуклість якого звернена до основи візерунка. Завиткові візерунки мають дві дельти (іноді три-чотири). Завиткові візерунки становлять близько 30% загальної кількості візерунків. На місці події зустрічаються такі види слідів пальців рук, як об'ємні (утворюються на пластичних речовинах) та поверхневі (видимі, слабовидимі та невидимі; відшарування і нашарування). Поверхневі сліди рук можуть бути безбарвними або забарвленими. Сліди ніг і взуття це відбитки морфологічних особливостей будови ніг, шкірного рельєфу (або рельєфу підшви взуття). Сліди ніг (взуття) поділяються на об'ємні (утворюються на поверхні ґрунту) і поверхневі (видимі, невидимі), статичні та динамічні.

Об'єктом трасологічного дослідження можуть бути сліди ніг людини, сліди взуття і доріжка слідів. Сліди босої ноги бувають об'ємні й поверхневі; в них виділяють пальці, плюсну частину, звід і п'ятку. На поверхні ступні розташовані папілярні лінії, які утворюють певні візерунки. За статичними слідами босої ноги можна встановити особу, яка їх залишила. На місці події може бути виявлено одиничний слід або декілька послідовно залишених слідів ніг чи взуття. Доріжка слідів ніг це група слідів ніг людини, яка складається з кількох (три і більше) послідовно розташованих відбитків босих ніг або взуття. Елементи доріжки слідів ніг: лінія напрямку руху; лінія ходьби; довжина кроку; ширина кроку; кут розгортання стопи. Доріжка слідів ніг має діагностичне значення (дозволяє дійти висновку про напрямок, швидкість і характер пересування, зріст, стать, фізичний стан і приблизний вік, фізичні вади). Сліди транспортних засобів це сліди, які відображають зовнішню будову частин транспортного засобу: сліди-відображення (сліди коліс на ґрунті); предмети, що відокремилися від транспортного засобу (частки фарного скла); речовини (плями мастила). Колісний транспорт залишає сліди статичного походження – сліди кочення, а під час різкого гальмування утворюються сліди динамічного походження сліди гальмування. Сліди автотранспорту залишаються у вигляді відбитків протектора. Вони можуть бути об'ємними (на снігу, глині, іншому ґрунті) і поверхневими (на асфальті).

За слідами транспортного засобу можна визначити: групову належність (тип, марку, модель); отожнити транспортний засіб або його частину; встановити деякі обставини розслідуваної події (напрямок руху, довжину шляху гальмування, швидкість гальмування, механізм і характер ушкоджень та ін.). Вивчення слідів дозволяє встановити: колію (відстань між середніми лініями слідів коліс, встановлених на одній осі), базу (відстань між передньою та задньою осями), кількість осей та коліс, ширину бігової доріжки, довжину кола коліс. Сліди знярядь злочину це сліди, залишені різними засобами, які використовувалися злочинцем для відкриття сховищ і руйнування перепон. Сліди знярядь злочину поділяють на такі види: сліди натискання, сліди ковзання (тертя), сліди різання, розпилу, розрубу і свердління. Залежно від умов слідоутворення вони можуть бути об'ємними та поверхневими, статичними і динамічними. Сліди знярядь злочину та інструментів виявляють на зламанних вікнах, дверях, проламаних підлогах або стелях, на замикаючих пристроях. Знярядя злочину це будь-який твердий предмет (металевий прут, лом, труба, сокира тощо), який може бути використаний для подолання перешкод. Звичайно застосовується різний столярський або слюсарський інструмент, металеві предмети.

До особливої групи знярядь злочину належать спеціально виготовлені у злочинних цілях інструменти та пристрої: „гусяча лапа”, „рак”, „фомка”, „відмички” та ін. Загальні правила виявлення, огляду, фіксації і вилучення слідів. Способи виявлення слідів рук. При пошуках слідів рук на місці події необхідно уявляти, до яких предметів міг торкатися злочинець. Виявлення об'ємних і забарвлених слідів не викликає значних труднощів. Об'ємні сліди виявляють візуальним оглядом. Поверхневі сліди рук виявляють: Візуальні способи: оглядом у косопадаючих променях; оглядом в проникаючому світлі (якщо об'єкт огляду прозорий); Фізичні способи: обробкою поверхні дактилоскопічними порошками; окурюванням парами йоду; Хімічні способи: використанням хімічних реактивів (розчинів азотнокислого срібла, нінгідрину та алоксану). Фізичні способи виявлення слідів рук засновані на здатності потожирового сліду утримувати частки іншої речовини (порошку). Існує загальне правило про те, що слідчий або спеціаліст повинні уникати застосування порошків з метою виявлення слідів на місці події: краще не використовувати ніяких порошків, а вилучати предмети цілими разом з виявленими слідами. Якщо немає іншої можливості у виявленні та вилученні слідів рук, то виникає необхідність у їх копіюванні або застосуванні дактилоскопічних порошків. Дактилоскопічні порошки – це порошки, які використовуються для виявлення невидимих або слабовидимих потожирових слідів рук (двооксид титану, вуглекислий свинець, бронзовий порошок, порошки алюмінію та заліза, сажа, графіт). Серед них розрізняють магнітні та немагнітні дактилоскопічні порошки. Найбільш відомі такі магнітні по-

рошки, як «Агат», «Сапфір», «Рубін», «Малахіт», «Топаз» та ін. Існують також універсальні суміші порошоків, що придатні для забарвлення слідів на різних поверхнях. Принцип використання порошоків полягає в тому, що потожирові виділення на відбитках пальців рук тривалий час залишаються зволеними, тому до них прилипають частки порошоків. Слід на темній поверхні забарвлюють світлим порошком, а на світлій – темним. До способів виявлення слідів рук належить також обробка поверхні об'єкта парами йоду. Окурювання парами йоду не знищує слідів і не виключає у разі невдачі застосування інших методів.

Криміналістичні сліди забарвлюють парами йоду за допомогою йодної трубки (складається з гумової груші, безпосередньо йодної трубки і скляної лійки). Таким способом добре виявляють сліди рук на найрізноманітніших поверхнях: папері, картоні, дереві, пластмасі, лакованих меблях. Однак сліди, що виявлені за допомогою парів йоду, швидко знебарвлюються. Пари йоду не стійкі, швидко випаровуються (протягом 10-15 хв.). Забарвлені парами йоду сліди фіксують фотографуванням, а в деяких випадках закріплюють на поверхні розчином крохмалю або порошком заліза. Хімічні способи засновані на взаємодії деяких складових частин потожирової речовини з певними реактивами; хімічні реактиви вступають в реакцію з амінокислотами поту і забарвлюють сліди рук. Робота з хімічними реактивами провадиться в лабораторних умовах. Способи фіксації слідів рук: опис у протоколі (основний спосіб); фотографування; копіювання слідів.

Після виявлення слідів рук їх необхідно сфотографувати, а потім описати у протоколі слідчого огляду. В протоколі зазначається: на якому предметі виявлено сліди та їх місцезнаходження; розташування слідів на об'єкті; характер і стан поверхні об'єкта; вид сліду; розміри кожного сліду; які способи виявлення і фіксації використовувалися; яким чином упаковані об'єкти зі слідами. Копіювання потожирових слідів, забарвлених дактилоскопічними порошками, здійснюється на спеціальну слідокопіювальну плівку (темну або світлу).

Для копіювання об'ємних слідів рук використовують полімерні матеріали: силіконові пасти «К», «У-4», «СКТН-1», «Сиеласт». Вилучені предмети зі слідами рук повинні бути певним чином упаковані. Способи упакування: циліндричні предмети (наприклад, склянку) можна помістити між двома дощечками, які перев'язують шпагатом; предмет може бути затиснутий листами картону, поміщений у коробку, яка перев'язується шпагатом. . [4, с. -141].

Фіксація і вилучення слідів ніг та взуття людини. Способи фіксації слідів ніг (взуття): опис у протоколі; фотографування; копіювання; виготовлення зліпків (із гіпсу, пасти «К», «СКТН», парафіну); складання схем і замальовок. У протоколі слідчого огляду слід зазначити: місце і час виявлення слідів; на якій поверхні вони виявлені (пісок, глина, сніг, асфальт тощо); вид сліду (об'ємний, поверхневий); форма (сліди черевиків, чобіт, босої ноги); розміри сліду; індивідуальні особливості підошви; дані вимірів елементів доріжки слідів; спосіб виявлення і фіксації сліду; спосіб вилучення сліду та його упакування. Сліди ніг (взуття) фотографуються за правилами масштабної зйомки. Об'ємні сліди ніг на снігу фотографують із жовтим або жовтогарячим світлофільтром і з блендою. Доріжка слідів фотографується панорамним способом.

Під час огляду одиночного сліду взуття підлягають вимірюванню такі параметри: довжина сліду; довжина і ширина підметки; довжина і ширина проміжної частини; довжина і ширина підбора. Завжди необхідно намагатися вилучити слід в натурі. Якщо це неможливо, вдаються до копіювання слідів ніг. Виготовлення зліпків. Після фотографування та опису в протоколі слідів з них виготовляються зліпки, використовуючи при цьому гіпс, парафін, полімерні матеріали. Порядок виготовлення гіпсового зліпка: із сліду видаляють сторонні предмети; готують арматуру для каркаса (за довжиною і шириною) і бирку; готують розчин гіпсової маси; заповнюють слід насипним, наливним або комбінованим способом; після затвердіння зліпка його видаляють і промивають чистою водою. Наливний спосіб. У посуд із водою невеличкими дозами сиплять сухий гіпс, рівномірно перемішуючи до утворення „сметаноподібної” маси. Заливають у слід гіпсову масу на 10-15 мм., розміщують арматуру, потім виливають іншу частину гіпсового розчину. Для виготовлення одного зліпка необхідно мати 0,5 л води і 0,5-0,7 кг. медичного гіпсу. Якщо сліди взуття залишені на снігу, рекомендується застосовувати комбінований спосіб. Слід покривається невеличким прошарком сухого гіпсу, а потім туди виливають гіпсовий розчин. У цьому випадку розчин повинен мати температуру повітря, а при дуже низькій температурі розчин гіпсу роблять на антифризі (суміш води зі спиртом). Якщо сліди взуття залишені на сипучому ґрунті, їх попередньо укріплюють, поливаючи навколо них на відстані 50 мм. водою, а потім застосовується наливний спосіб. [5,6]

Якщо в сліді є вода, рекомендується застосовувати насипний спосіб. Для цього в слід насипають на 2-2,5 мм. сухого гіпсу, кладуть арматуру, поверх знову насипають стільки ж гіпсу і кризь зволожену марлю ллють воду, поки вона не буде на його поверхні. Поверхневі сліди-нашарування копіюють на глянцевої фотопапір чи дактилоплівку, а на нерівних поверхнях копії виготовляють за допомогою полімерних матеріалів – паст „К”, „У-4”, „СКТН-1”. Способи фіксації слідів знарядь злочину: опис у протоколі; фотографування; виготовлення схем; копіювання; виготовлення зліпків. Фіксація слідів здійснюється за загальними правилами в протоколі слідчого огляду, де відображається, що зламано, з якого матеріалу виготовлено цей об'єкт, де він розташований, які на ньому пошкодження, їх розміри, контур, форма, механізм утворення, вид слідів, наявність в них сторонніх речовин тощо. Виявлені на місці події знаряддя злочину підлягають ретельному огляду і опису в протоколі. Сліди знарядь злочину та інструментів необхідно сфотографувати за правилами масштабної зйомки. Дрібні сліди-відображення доцільно фотографувати методом макрозйомки. Для виготовлення зліпків використовуються різні матеріали: пластилін, гіпс, синтетичні матеріали – пасти «К», «У-4», «СКТН-1», зуболікарські зліпочні маси. Виготовлені зліпки слід упакувати та опечатати. Дослідження слідів знарядь злочину та інструментів дозволяє з'ясувати механізм злочину, навички злочинця, встановити групову належність знаряддя, яке було застосовано, або ідентифікувати його.

Правильні способи фіксації слідів транспортних засобів: опис у протоколі; фотографування; виготовлення схем, замальовок; копіювання; виготовлення зліпків. У протоколі слідчого огляду необхідно зазначати: місцезнаходження слідів і час їх виявлення; вид і стан ґрунту або покриття дороги, де виявлено сліди; вид слідів (об'ємні, поверхневі); кількість слідів, їх розташування між собою; ширину кожного сліду; глибину об'ємних слідів стосовно поверхні дороги; розмір колії; форму малюнка протектора шин, їх розміри, індивідуальні особливості; довжину сліду одного оберту колеса; довжину шляху гальмування; ознаки напрямку руху; ознаки шляху гальмування і ступінь його відображення.

Поверхневі сліди протектора можуть бути скопійовані на фотопапір або прошкуру листову гуму. У випадку виявлення слідів на картоні, фанері, папері, одязі потерпілого вони вилучаються в натурі. З об'ємних слідів транспортних засобів виготовляють гіпсові зліпки (зліпки повинні бути завдовжки 600-700 мм). Для фіксації окремих деталей використовують полімерні матеріали. Загально відомо, що у світі немає двох речей, які були б однакові, тобто кожний об'єкт матеріального світу – індивідуальний. Слід-відображення не може існувати без того, хто його відобразив, тобто якщо є слід, то є й об'єкт, що його залишив. При взаємодії твердих тіл слід-відображення є конформним до об'єкту, з яким контактує. Саме на таких положеннях і ґрунтується така галузь науки криміналістики як трасологія. Вона відіграє важливу роль при розслідуванні злочинів, оскільки вивчає теоретичні основи слідоутворення, закономірності виникнення слідів, що відображують механізм вчинення злочину, розробляє рекомендації щодо застосування методів і засобів вивчення слідів, їх вилучення та дослідження з метою визначення обставин, що мають суттєве значення для розкриття, розслідування та попередження злочинів. [7,8]

Висновки: загально відомо, що у світі немає двох речей, які були б однакові, тобто кожний об'єкт матеріального світу – індивідуальний. Слід-відображення не може існувати без того, хто його відобразив, тобто якщо є слід, то є й об'єкт, що його залишив. При взаємодії твердих тіл слід-відображення є конформним до об'єкту, з яким контактує. Саме на таких положеннях і ґрунтується така галузь науки криміналістики як трасологія. Вона відіграє важливу роль при розслідуванні злочинів, оскільки вивчає теоретичні основи слідоутворення, закономірності виникнення слідів, що відображують механізм вчинення злочину, розробляє рекомендації щодо застосування методів і засобів вивчення слідів, їх вилучення та дослідження з метою визначення обставин, що мають суттєве значення для розкриття, розслідування та попередження злочинів.

Список використаних джерел:

1. І.В. Гора, В.А. Колесник. Криміналістика: навч. посіб.: Алерта, 2005. Ч.1: Криміналістична техніка 2005. 320 с.
2. Глібо В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А., В.Ю. Шепітька. Криміналістика: підручник для студентів юрид. спец, вищих закладів освіти. Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.
3. Біленчук П.Д., Лисиченко В.К., Клименко Н.І. Криміналістика: підручник 2-ге вид., випр. і доп. :Атіка, 2001. 544 с.
4. А.В. Кафанов Криміналістична техніка: навч. посібник. Книга 1. «КІЙ». 2006. 456 с.

5. В.С. Кузьмічов, Г.І. Прокопенко, В.Г. Гончаренко, Є.М. Моїсєєв. Криміналістика: Навч. посіб. Юрінком Інтер, 2001. 366 с.
6. О.І. Рошчін, П.Д. Біленчук, Г.О. Омельченко. Книга криміналіста: Практ. посібник: України, 1995. 413 с.
7. Алексєєв О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ ВНЗ МВС України. НАВС. Київ : ЦУЛ, 2013. 277 с.
8. П.Д. Біленчук, А.П. Гель, Г.С. Семаков. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів: Навч. посіб. для студ. ВНЗ МАУП; Київ, 2007. 510 с.
9. І.В. Гора, А.В. Іщенко, В.А. Колесник: Криміналістика : Навч. посіб. Вид. Паливода А.В., 2007. 233 с.
10. Когутич І.І. Криміналістика : Курс лекцій. Київ: Атіка, 2008. 887 с.
11. В.І. Перкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський Криміналістика : Мультимедійний підручник Київ, 2008.
12. Р.І. Благута, Р.І. Сибірина, В.М. Бараняк, Є.В. Пряхін. Криміналістика : Навч. посіб. Львів: ЛьвівДУВС, 2010. 539 с.
13. Криміналістика : навч. посіб. Мін. освіти і науки, молоді та спорту України, рекомендоване Мін. освіти і науки, молоді та спорту України. Київ : Атіка, 2012. 495 с.
14. П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтевський, П.Ю. Тимошенко. Криміналістика: Підручник Акад. права і соц. відносин, Міжгал. ін-т післядип. освіти, НАВСУ, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого; Київ : Атіка, 1998. 416 с.
15. В.Ю. Шепітько. Криміналістика : Підручник МОН України. Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого; Харків : Право, 2008. 462 с.